

Dit zijn de coren van der stad Antwerpen

bron

Dit zijn de coren van der stad Antwerpen. Z.n., Gent 1852

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_cor002core01_01/colofon.htm

© 2009 dbnl

Dit sijn de coren van der stad Antwerpen.

I. In den eersten, dat nieman in Antwerpen draghen en sal enegherande mortwapene⁽¹⁾, op die boete van xx s., uutghenomen allen lieden die van binnen der stat uutwaert oft inwaert gaen, of die uute scepen comen of te scepen wert gaen, die en selen van horen wapen te draghen, noch oec van nachtgane, niet verboeren. Ende de wert oft werdinne die sinen gast dit verbot niet en seide, alse hijs vraghe, die soude den core selve ghelden, werde hi verboert.

II. Item, so wie mortwapen weygherde den rechtere oft

(1) In het IIs. stond er *mortpene* geschreven, doch een latere hand heeft het woord in *mortwapene* veranderd.

horen gheswoernen knapen, die daer toe gheordeneert sijn, als hi se heyschede, verboerde xx s.

III. Item, so wie mortwapen trect enen andren mede t' evelne, verboert v lib.

IV. Item, die mortwapene wedertrect omme hem mede te verwerne, dat verboren van den treckere sal hem stade doen, [ende] ter correxien staen van scepenen, na de ghetuyghnesse die si daer af verhoeren.

V. Item, so wie dat yement quetst met mortwapen, verboert LX lib. oft d'een hant.

VI. Dit sijn mortwapen: pyken, hantaexen, gysermen, bylen die ghemaect sijn mede te vechten, wappers, [loeden hamers, yzeren of metalen ende dirghelike], misernen, dagghen, inghelsche dolle, ende alle messen die ghemaect sijn mede te vechtene, ende die scarp ende smal sijn, dat si dor dyser gaen vorder dan die mate ghedraght die daer toe gheordeneert es. Altoes uutghenomen alle redelike broodmessen, dat die volghen selen den swerde, ghelijc anderen gheslepenen wapenen.

VII. Item, wie sweert oft gheslepen wapen, sonder mortwapen trect, om yemen mede te evelne, verboert van den trecke XL s.

VIII. Item, so wie dat yement quetst sonder menke met enen swerde, met enen ghepinden stave, ocht met eeneghen andren gheslepenen wapenen, sonder met mortwapenen die vore ghenoot sijn, verboert v lib. Ende die met alselken wapenen yemen steect, verboert vii ½ lib.

[Ende soe wie yemen sloeghe metten vors. wapenen, sonder quetsen oft quetsuere, verboerde iii lib.]

IX. Item, met wat wapenen yement enen andren quetst,

ende die ghequetste daer af sterve, deghene dien quetste verboert sijn lijf ende sijn goet.

X. Item, so wie enen andren vermenct sonder met mortwapen, ofte die huysstotinghe doet, verboert x lib.

XI. Item, wie yement slaet met enre kodden sonder yser, ende sonder menke, verboert iii lib.

XII. Item, die enen andren slaet met enen stocke welkerhande dat hi es, sonder kodde, daer gheen yser ane en es, ende sonder menk, verboert xx s.

Ende so wie yement sloeghe met eenre gheloeder kolve die ghemaect es bal mede te slane, verboerde xl s.

XIII. Item, so en sal niemen pensiere draghen moghen en sy dat hi sulke saken toenne vor scouthet ende scepenen dat men's hem dan gheorlove, uutghenomen ridderen, ende die den heeren ender wet toehoren.

XIII. Item, die enen andren slaet metter vuyst in felheyden op eenen wercdach, alse men vleesch eten mach, verboert iii s. Ende die hem stappans weirt ende weder slaet metter vuyst verboert niet.

Waert dat deghene viele die daer eerst ghesclaghen wert van dien sclaghe of dat hi daer af bloedde, die 't slouch die waers op x s.

XV. Item, die enen anderen sloeghe [metter vuyst] op enen sondach, op enen heylegghen dach, oft op andre daghe dat men gheen vleesch eten en mach, of binnen marctvreden, verboerde xxvii s., weder hi ter erden viele ofte oec bloedde, of en dade. Ende op de sondaghe ende heyleghe daghe, binnen merctvreden, twee warf xxvii s.

XVI. Item, die enen andren slaet met platen oft andren wapenhanscoen, met enen potte, met enen steene, met eenre

platine, die vore gheysert ocht onder beslaghen es, sonder menke, verboerde XL s.

XVII. Item, die na enen andren worpt met enen potte of met enen steene in felheiden, sonder gheraken, verbuerde XX s., waert dat hine oec gheraecte metten worpe, verboerde III lib.

XVIII. Item, wie van buten enen portere slaet metter vuyst op wat daghe dat si, indien dat hijs bedreghen wordt, als recht es, verboert III lib. Ende sloeghe hi oec of quetste den portre met enegher wapenen, dat ware op dobbel boete, na dat de wapen ware, uutghenomen met mortwapenen, dat sal eenvoudeghe core bliven.

XIX. Item, wive die scelden onhofschelike, dat 's te wetene ghemeene wijfs, ende kemstren oft wive die ter straten sitten, oft die quade eede sweren, oft daghelijcs te werke gaen omme horen dachloen, die selen den steen draghen omtrent de Borch, of ghelden den kore III lib.

Ende aldustaneghe wijf die enen man qualec toesprake oft oploep dade met quaden worden, verbuerde III lib.

XX. Item, wat werde die in Antwerpen yemen ondfinghe in sijn huys ende hilde die gewapent waren, ende hem heimelijc daer houden wouden, ende dat niet en liete te wetene den scouthete of den amman in jeghenworden van scepenen, verboerde X lib. Ende waert dat die ghewapende yet mesdaden, daer af soude die wert ghehouden sijn ghelijc hen die 't feyt daden, oft dat hy boven twe daghe in sijn huys also laghe.

Item, ambacht dat bi hem selven eeneghe kore maect, ochte ordenanche oft taxsacie op die ghesellen, sonder weten ende orlof des scoutheten ende der scepenen, verboert XL S. Ende datter ghemaect es sal ondaen sijn.

XXI. Item, vrede ghegeven als recht sal duren ·vi· weken. Ende wie vrede wederseyde te gevene alsen die scouthete, ochte die amman, ochte enich van den scepenen, ocht enich van tsheren gheswornen knapen hem heyschede orkondeleke, verboerde III lib., also dicke als hijt dade.

Ende elc portere mach vrede nemen van tsheren wegghen daer hi vechtinghe ziet, sonder verboren. Ende werd hi den portere ghegheven hi blijft ghestade.

XXII. Wanneer dat vrede uut sal gaen dieghene die mesdadich es, en die vrede heift ghegeven sal comen op die marct, op dat hi 's heeren ghemoede ocht gheleyde heift van dier mesdaet vor den rechtere ende vore twee scepenen, binnen ·iiij· daghen eer die vrede uut sal gaen vor der noenen ende heyschen vrede. Ende deghene dien mesdaen es sal daer oec comen bynnen den selven ·iiij· daghen vor der noenen ende bieden vrede. So wie die dat niet en dade verboerde v lib. Ende dit sal sijn binnen der vriheit van der stad. Ende also menegghen dach als enich van hem over het gaen vrede te heyschen, ocht te vreden, so soude deghene die dat dade verboren elcs daghs, tot dat hi vore den heere en vor de scepenen quame, xx s., al waert oec dat van 's heeren wegghen en ander persoene van haerre maechscap vrede daer af ghenomen ende ghestaed ware.

Ende die ghequetst wort also dat hi daer af te bedde leght, hi, noch sijn maghe en dorven den sculdeghen gheenen vrede geven si en willen 't doen even lang dat die ghequetste met openen wonden te bedde leght.

Ende als vrede een half jaer gestaen heift van dat hi eerst ghenomen was, van wat saken dat es, sonder van dootslaghe, so sal deghene die mesdadich es comen moeten in de Borch,

t' Antwerpen, ende daer bliven toter tijt dat hi ghebetert heeft metter minnen of hi segghene van scouthete ende scepenen, op den kore van xxv lib.

Nochtan salne de heere bedwinghen dat hi betere, alse vorseit es.

XXIII. Item, die putiers, ribaude, ochte ghemeene wijf ontfaet, alse bordeel te houdene, verboert xx s. Ende en mach hise niet geven, so sal men sijn huys afbreken.

XXIII. Item, so wie dat hi nachte gaet, na die diefcloke, sonder lanterne, ocht sender licht, verboert xx s. Ende men sal hem in den Steen legghen toten daghe op dat hi gheenen borghe ghesetten en can; ende draght hi eeneghe mortwapene, die mach hem de scouthet, ochte die daer toe gheset sijn, nemen, ende sijn verboert, uutghenomen den lieden die rechts uut horen scepe, ocht van uutwaert comen, ende die tot haerre herberghen gaen, ochte die uutwaert rechts gaen willen die en selen niet verboten.

XXVI. Item, die ontsaken iemens kinderen dat sal men corrigeren na dat die privilegien houden van den lantchartere.

XXVI. Item, wive, ocht man, die men beproeven mach dat kauwetstren sijn, zal men barmen ·vij· jaer, op horen nose verloren.

XXVII. Item, soe wie ten brande droeghe pyke, hantaex, ocht eenige mortwapene, ocht eenich swert, verboert xx s.⁽¹⁾, ende die wapene verboert, uutghenomen die gesworen sijn in 's heeren ocht in der stat dienste.

XXVIII. Item, soe wie vor den rechtere in ghedinghe quame ende sijn worde alsoe droeghe, ocht dade draghen, dat

(1) Later veranderd in xxx s. *swerte*.

hi ghecalengyert worde, dat hi jeghen eenich vonnesse seide, ende men dat ter waerheit vinden mochte, die soude verboren jeghen elken scepene van der stat x s., ende jeghen den heere alsoe vele alse jeghen alle de scepene.

Maer waren die worde also ghelegghen dat men ter waerheit vinden ende merken mochten dat sy uute overmoede ende met oploepe gesciede, het ware in der jeghenwordicheiden der scepenen, ochte achter hem, dat souden die scouthete ende scepenen corrigeren na dinhouden der privilegien die de stat daer af heeft.

XXIX. Item, die enen andren oploep dade met worden ende qualec toesprake omme eeneghe saken die hi vore den heere sochte ochte begherde in rechte, soude verboren iii lib., op dat men 't betoenen mochte.

Ende ghevielt oec in der jeghenwordicheit des rechters, oft der scepenen, dat ware op v lib.

Dade oec iemen anderen omme dustanighe saken vorder mesprys, als van slane oft stekene, dat ware op dobbele boete, na dat men vonde dat die mesdaet gelegghen ware.

XXX. Item, van ontdeckene man ende wijf die in huwelike sitten, daer af sal die in huwelike sit verboren sijn overste decsel ofte xx s.

Dit sijn de oude rechte/ costumen ende herbringene van der stad.

1. In den eersten soe heeft de stad van Antwerpen uuter keyserliker macht, daer in dat zy gefundeert staet, altijd herbracht, gheuseert ende ghepossesseert: soe wanneer de selve stad in heervaerden uutrac dat haer dan altoes volgheden ende

sculdich waren te volghene, alle de steden, vryheyden ende dorpe binnen den chinghel van den marcgraefscape gheleghen.

2. Item, voort dat de poerteren van Antwerpen vry sijn van tolle, ende van onghelde, al Brabant dore, te watere ende te lande.

3. Item, soe wie t' Antwerpen ghecorrigeert wart bi den scoutete ende bi der wet, dat hi die correxie doen sal moeten ende volcomen op die peyne ghelijc dat de correxie daer af in heeft, alsoe verre alsoe die persoene of persone binnen den maercgraefscape geseten sijn of verkeert.

4. Item, dat alle deghene die binnen Antwerpen gheloften of voerwaerden doen, vore scepenen of vore poerteren van Antwerpen, sculdich sijn van rechtswegen t' Antwerpen in te comene t' harer gheloften, alsoe verre alsoe die gheloveren of haer goede binnen den marcgraefscape gheseten of gheleghen sijn. In deser manieren, soe welken tijt dat yement ghebrec heeft van den vors. gheloften, dat hi comen sal vore den amman ende vore scepenen, ende bethoenen sijn vorwaerde ende begheren recht; ende dan sal d' amman manen ende scepenen selen wisen, alsoe 't recht in heeft. Ende dan sal d' amman scriven ane den rechtere daer die gheloveren gheseten sijn, dat men die persone 't harer gheloften t' Antwerpen insendde, ende en quamen si niet ten scriven van den amman, ende de partien wedervolghen of claghen, soe sal des ammans clerck opsitten ende riden dair die gheloveren geseten sijn, ende zekeren se, ende bringhen se t' Antwerpen in, ende beslaen haer goede toter tijt dat van den vors. ghelofte voldoen es.

5. Item, waert dat eenich poertere broke dade of schatscult sculdich ware, dat hi daer af te vonnis ende te rechte

staen sal, vore 't gherechte van Antwerpen, ende nergerinx el binnen den mercgraefscape.

6. Item, waert dat men eenigen portere of portersse binnen den mergraefscape rasteerde, of letten van broken, of van scatsculde, ende men die niet en telivereerde alsoe schiere als't de stad daer over gescreven hadden, dat soude men rechten ende corrigeren, alsoe 't behoerde na ons genedichs heeren heerlicheit, ende na der stad recht van Antwerpen, gelijk dadt behoert ane deghene die gewout doen ende die overhorich sijn haren oversten.

7. Item, dat men bi den seynt-scepenen jaerlix over pleeght te geven ende sculdich is over te geven den lantdeken ·xxvii· paer volx of daer onder, ende niet daer boven, ende hier mede soe en mach de bisschop, noch de landeken, negheenen portere of portersse meer belasten, noch voertroepen van den zeynte, na d'oude rechte ende hercomen van der stadt.

8. Item, soe wie cracht, fortse of ghewout doet, daer scepenen van Antwerpen dunct bi haren eede dat cracht, fortse of ghewout ane ghesciet es, dat men deghene die dat doen, of ghedaen selen hebben voertheysschen sal te rechte ende hen dach doen maken ter vierescaren, t' Antwerpen, te comene, om hen te verantwoordende ende men sal hen geleyde gheven te rechte te comen, ende waer si te rechte comen ende hen verantwoordende connen, doe hen stade, ende en connen si niet, soe sal men op hen voertvaren metter vierescaren rechte ende die verordeelen ende wetteloes legghen, alsoe der hogher vierescaren recht van Antwerpen in heeft.

9. Item, soe welken tijt dat men den merctvrede gheblasen heeft t' Antwerpen dat dan alle goede coepluden, endehaer goet ter vors. jaermarct comende, daer blivende ende

wederkeerende gheveylicht ende ghevrijdt sijn ende sculdich sijn te wesen, alle de palen van Brabant dore, te watere ende te lande, den termyn van der jaermerct ghedurende, van allen saken, het en ware van saken daer openbaerlic den heere van broken ane ligghen. Ende waert dat eenigen coepman, binnen den palen van Brabant, 't sine genomen worde of dat si in horen persoen gevangen worden, soe is de stad van Antwerpen sculdich dat te vervolgen ane onsen heere, den hertoge van Brabant, ende dan is mijnheere de hertoge van rechtswegen gehouden en verbonden dat te doen verrichten, of die scade selve te betalen, ende voert ane de mesdadege dat te verhalen. Waer 't oec dat men eenighe lude of goet bevonde binnen Antwerpen, die ondersaten waren des heeren, daer die misdadege onder geseten waren, dat men die lude ende goede wederhouden ende rasteren soude toter tijt dat dat ontdaen waren.

10. Item, dat gheen man van leene die portere t' Antwerpen es ende leen houdt of draeght van eenigen heere, sculdich sal sijn te dienen, oft daer toe bedwongen sal sijn van sinen heere, daer hi dleen af houdt, dienst te doene, het en ware dat de stad van Antwerpen uuttrocke in gemeynen orloge, dat hi dan mede trocke als een portere. Oft hi en woude dienen van beden van sinen heere ende van gratien, alsoe die porteren dicwile gedaen hebben.

11. Item, waert dat sake dat eenige partien buyten quamen in gedinge in eenige bancken, die haer hoot sculdich sijn te hebbene voor de scepenen van Antwerpen, ende d'een partye die banck beriepe, dat die scepenen van der banc, daer dat gedinge in geset ende gehandelt ware, souden moeten comen binnen den genechte tot hare beroepe, voer de scepenen

van Antwerpen, als voer haer hootbancke, ende daer nemen ende ontfaen alsulke vonnissen als men dan scepenen daer leeren soude, die daer geroepen waren, ende die vonnissen wederuuten ongewisselt ende ongekeert, binnen den genechte daer na, op dat's partyen daer en binnen niet eens en worden, sonder arger.

12. Item, dat de drossete van Brabant, noch mercgreve, noch roeke, noch 's heeren dieneren, noch nyement van ons genedichs heeren's hertogen wegen, nyemende en es sculdich te voerne gevangen, noch gesekert, uutten marcgraefscape in anderen steden oft slote, buyten den marcgraefscape gestaen oft gelegen, maer dat men elke male recht doen sal ter banc daer hi behoert, alsoe den lantchartere ende d'oude rechten van Antwerpen in hebben.

13. Item, dat de drossate van Brabant, noch nyemend anders van tshertogen wegen van Brabant, van den hoghe heerlicheneden wegen, negheen bewint hebben en selen binnen den marcgraefscape, anders dan de scouthete van Antwerpen ende sijn dieneren.

14. Item, dat negheen van den sesse scouteten die onder Antwerpen sijn, te weten is: Herenthals, Liere, Santhoven, Tuernout, Conteke ende d'Waterland, dienst voeren en mogen, dan bi commission des scouteten van Antwerpen met openen brieven.

15. Item, dat de scepenen-brieven van Antwerpen ende vorwaerden, die in der stad van Antwerpen vore porteren geschien, van machte ende van crachte sijn alle dmercgraefscap dore, gelijk dat si binnen der stad van Antwerpen sijn.

16. Item, dat de porteren van Antwerpen van haren goeden die si buyten der stad in Brabant liggende hebben, negheene

bede, settinge, noch scatinge sculdich en sijn, anders dan metter stad van Antwerpen; oec mede soe sijn der porteren late gevrijdt, ghelijc porteren, van harer haven die si op der porteren goede hebben, ende niet vordere, uutgenomen buytenpoerteren dat die in tshertogen bede niet gevrijt en sijn.

17. Item, wie contrarie doet oft pijnt te doene den privilegien, usagen, costumen ende statuten van der stad, dat sal men richten ende verhalen ane dien persoon oft persoene ende aen haer goet na d'ordinantie des scoutheten ende der scepenen van Antwerpen ende metten meesten gevolgen.

Gheordineert hi den scouthete, her Wouteren van der List, hi den burghemeester en scepenen ende rade van der stad van Andwerpen, in 't jaer Ons Heeren M.CCCC. ende XIX, drie daghe in novembri.

18. Dat van nu vordane niement t' Antwerpen in de gulde sijn, noch sitten en sal, hi en si gheboren poertere t' Antwerpen, uutghenomen deghene die voer desen tijt in de gulde gheseten hebben ende nu ter tijt daer in sitten. Ende dat de oudermans vordane ghene vonnessen van sculde geven noch wisen, en sullen, by hem selven, daer de somme af ghedraghen sal boven hondert nobele, het en si dat zy ten minsten twee scepenen van Antwerpen daer by hebben.]

Dit es den Core van den Wine.

XXXI. In den eersten dat negheene zamecopers van wine verkopen en selen, noch doen vercopen, wine te tappen in negheenre manieren, noch oec in groten. Noch hem ghesellen met den ghenen die wine vercopen te tappe, al so langhe als sij willen hantieren zamecoperscap. Dat es te verstane van al-

selken wine daer hi zamecopere af es, daden sijt, so verborden sy een voeder wijns, ende elc van haren ghesellen. Ende het en mach niemen zamecopere sijn van wine, hi en sy portere, ende deser en mach nummeer sijn dan zesse.

XXXII. Item, vortane zamecopers en moghen ontfaen gheene gaste die copen ocht vercopen wine, hi der selver peynne.

XXXIII. Item, voerdane so en moghen zamecopers niet sijn ghesellen der comanscap daer sy zamecopers af sijn ende oec bi der selver peyne. Maer wanneer dat sy vertyen zamecoperscap voer 't gerechte van Antwerpen, so sal men se ontfaen t' allen stucken die andre porteren doen moghen.

XXXIII. Item, voertane der zamecopers van wine en selen maer ·ij· sijn over eenen coep, ghelijc dat sy daer toe gheordineert sijn. Ende alser ·ij· ghedronken hebben een scip, so selen die andre andre scepe drinken, tote dien male dat sy alomme ghedronken hebben. Ende maer ·i· oft ·ij· ten meesten, en moghen comen over eene kavelinge, die de commanne bidden daer toe te comene, op de vorseide peynne.

Ende die zamecoperen en moghen op geen scip comen noch gaen, omme wine over te drinkene ocht te drinkene, en ware met den copere. Ende diesghelike in kelre ochte op de marct, die wine en waren vercocht, ende dat op de peyne vorgheleid.

XXXV. Item, vortane so selen zamecopers zweren den copere also ghetrouwe t' sine also den vercopere. En dat sy van den copere noch van den vercopere ghelof, noch miede, heyschen en selen, anders dan haren rechten zamecoep. Ende die zamecopere, noch oec die vergyeren, en selen negheene stoope, flesschen, noch ander vate senden op de scepe, noch elwaer

aen den coman, ocht aen sijn boden, omme wijn, het en waer bi beheete des comans, op die core van ·i· ame wijns, alsoe dicwile als hijt dade; ende die vergierere en sal oec nummeer heyschen dan sijn ghesette recht op den selven kore. Ende men es den zamecoperen negheenen wijn sculdich te gevene, maer den ·ij· die over den coop wesen selen, moghen die commane wijn gheven, willen sijt doen.

XXXVI. Item, negheene zamecopere noch vergierre en moghen houden te gaste den copere noch de vercopere van wine, op die selve peyne.

XXXVII. Item, vortane so wat werde die gaste onthaelt, ochte onthalen wille, die comanne sijn van wine, die en sal hi niet hebben binnen sinen huys den copere ende den vercopere [tzamen] te gaste; die hier jeghen dade verboerde een voeder wijns⁽¹⁾.

XXXVIII. Item, voertane die vergieren sal hi en sal hem ne gheens wijns onderwinden te copene ocht te vercopene, op de peyne van enen voeder wijns.

XXXIX. Item, vortane so wie dat wine doet bringhen binnen [vriheiden van] Antwerpen op kerren, ocht op waghene, die en sal se niet geven te drinckene omme cop.

Noch die en sal niement drincken om coop dan op de marct t' Antwerpen, ochte in de Borch, ochte Onser-Vrouwenkerchhof. Ende daer sal men den stapel daer af houden; die hier jeghen dade waert copere, ochte vercopere, verboerde ·j· voeder wijns, alsoe dicwile als hijt dade.

[Maer vremde liede die van desen core niet en weten, ende die dat op horen eed willen nemen ende sweren, die en selen van den cuere niet ghelden.]

(1) Later veranderd in *lib. ouder groete*.

Maer alsy ·ij· daghe op den stapel ghestaen hebben so moghen syse vor hare herberghe voeren, maer willen sy haere wine af doen legghen in Antwerpen, in huuse ocht in kelre, dat moghen sy doen sonder mesboren, ende daer geve drincke alse sy willen, behoudelike dien dat elc portere die voren wine bid te drinckene voren drincken sal vor vremde liede ende met vremden lieden drincken, ghelijc dat der stad recht es. [Also als hy de selve voirwaerde ende gheloften en doen wille, die de vremde man doet, oft dat hy zijn hant van der comenscapen doe.] Ende elc werd es sculdich te segghene sinen gast, als hi sine wine bringht, dat hine soude voeren op den stapel, eer hi uutspande, op den kore van xx s. Ende woude dan een vremd man den wijn ten staple niet bringhen eer hi uutspiene, als 't den man aldus gheseit ware, verborde hi den selven kore.

XL. Item, vortane nyemen en mach bidden wine in de scepe te drincke, ne die scepe en sijn binnen Antwerpen aen dlant ghemeert, ende die coman van den winen en sy tot Antwerpen op 't land comen. Ende so wie die eerstwerf bidt te drinckene die sal eerst drincken. Ende deghene die hi wille met hem. Ende nyement en sal bidden wine te drinckene in die scepe die tot Antwerpen comen, en sy tusschen twee zonnescijn. So wie die enich van desen pointen brake, ochte daer jeghen dade, verhoerde xx s., al soe dicke alse hijt dade. Ende nyement en mach meer dan een scip bidden te drinckene, noch sijn gheselschap, sy en hebben dat scip vercocht, ocht sy en sijnre af ghesceijden; op den selven kore.

XLI. Item, dat nyemen en doe roepen een vat wijns meer dan op eenen dach, en sy dat hi wille mindren 't ghelt daer men 't eerst omme vercochte. So wie hier jeghen dade verboerde xx s.

XLII. Item, dat elc wijnroepere comen zal des morghens voer der bruytcloctijt op den hoec van der Braderije-straten, ende verhueren hem denghenen die hem eerst anesprect ende sijns begheirt. Ende elc van hem sal hebben die daer verhuert wordden ·iiii· grote vlems, op hors selfs cost, ocht ·ij· g. vlems ende horen cost sonder in die marcten. Ende dit sal staen in der taverniere wille. Ende si en selen des taverniers tafle noch ter werdinnen niet sitten moghen. Ende so wie hier jeghen dade waert wert, werdinne, tavernier ocht roepere, soude verboren, also dicke als 't gheschiede, daer men 't ter waerheid betoende, xx s.

XLIII. Item, vortane deghene die wine hebben, sy selen legghen rijnsche wine ende brabantische wine in kelnaren daer gheen andre manieren van winen in en ligghen. Ende sy en moghen niet doen ten rijnschen winen dan rijnschen, ende el negheenen wijn; die hier jeghen dade verboerde iii lib.

Dese selve kore es van den wine van Poytau; dat men elken sonderlinghe bi hen in kelnaren legghen sal ende dien met andren winen niet menghen. Ende dat men elke wine die vorghenoemt sijn bi haren namen sal roepen. Ende dat op die selve peyne van iii lib.

XLIV. Item, vortane die wine meten ten tappe, ocht eenegherande dranc ende dien qualike meten, ende sy daer of wordden bedregghen, ochte verwonnen, met enen bode, ocht met enen manne, ochte met enen wive, die verboeren xx s.

XLV. Item, vortane soe wie dat wine ontslaet omme te vercopene ten tappe, hi moetene vercopen opens kelders ter straten wert ende laten tappe gaen omme wijn denghenen die daer gaen willen om wijn; die hier jeghen dade verboerde xx s.

XLVI. Item, flesschen die gheteekent sijn metter stadteekene, die sal men vullen sleycvol ten tappe. So wie des niet en dade, ocht wederseyde, verhorde, also dicke als hijt dade, XL s.

XLVII. Item, wie wijn tappen wille in Antwerpen diere en moghen niet dan twee ghesellen sijn te samen in enen kelre, op den kore van enen voeder wijns, op dat die koremeesters, na der stat rechte, op haren eet nemen willen, ocht si moghen der tappers [eed] oec hebben, also dicke als sy willen.

[Renovatum et approbatum est per burgimagistros et scabinos praedictum edictum, et volutum (sic) quod de cetero observetur anno LII, XXVII february.

P. De Voirda.]

XLVIII. Item, so wie dat een stuc wijns begint te tappene, dat hi, binnen [dien] daghe ocht avende, gheen ander stuc wijns in dien kelre tappen noch ontslaen en sal, dat eerste stuc wijns en waer eer uute, op den kore van enen voeder wijns. Ende die ander wijn gave te proevene dan hi tapte, dat ware op den selven koren.

XLIX. Item, elc vremd man die wine wilt tappen binnen Antwerpen, sal tappen moghen op sine assise.

L. Item, vortane die vercopen wijn, bier, ocht mede, selen hebben enen trechtere op 't vat dat loept ten tappe, ende leenene den ghenen die 's beghert.

Ende selen meten ghelten met der mate van der ghelten, halve ghelten met der mate van halve ghelten, waelpoite met der mate van walpoiten, juperkene met der maten van juperkene. Ende dit op de peyne van v s. Ende die moeten koperen ochte hulten sijn binnen eenen termine.

LI. Item, vortane die maten die staen vor 't vat, selen sijn

gheteekent met den teekene van den seyere, ende dat op die peyne van v s.

[Ende alle tavernepotte, sijn 't ghelten, halve ghelten, waelpoyte, daer de taverniere wijn, bier ende mede mede meten ende uut vercoepen, die men t' haerre tavernen haelt oft drinct, dat die wesen sullen eenen goeden dwersen duyme meerdere ende hoghere dan de gherechte mate es oft ghedraeght, op de vors. peyne, ende de potte ontwee gheslegghen van den coremeesters.]

LII. Item, soe wie sijn mate valscht in den bodem, verboert xx s.

[Item, dat gheene cuypers met wine ommegeaen en selen, tappen, noch vercoepen, noch gheselle, daer ane sijn, op de peyne van eenen voeder wijns, een derdendeel daer af den heere, dandere der stat ende 't derde die 't bevonden ende voertbrochten.

Item, dat desghelike gheen coermeesters wijn, bier, noch anderen dranc tappen en selen, noch doen tappen, noch gheselle daer ane sijn, op de selve peyne.

Gheordeneert bi den heere ende bi der stat anno M.CCC
XCVI, xxvi dach februar.

Dat van nu voerdane van alle tavernescult te wetene: van allen dranke, wijn, bier, mede ende diesghelike, en sullen die taverniere niet langhere borghen dan zy willen. Ende alsy betaelt willen sijn soe sullen zy comen voer 't recht, eysschende hare scult, ende dan sal men hen ghenouch moeten doen met ghereeden ghelde oft met panden, ende die pande sullen zy houden moeten vertien nacht, ende niet langer, op dot zy willen, maer naer die verte nacht sullen zy se bieden orcondelec denghenen dies zy sijn , ende en willen zy se dan

niet quiten, soe sullen zy die pande vercoepen moghen ghelijc oft zy se metten rechte ende in der vierscharen, t' Antwerpen, verwonnen hadden. Ende worden hen pande ghegheven metter minnen, daer af sal desghelijcs sijn, ende soe wie den tavernieren oploop dade met werken oft met woerden, omme haerre scult wille, die sullen staen ter correctien van den heere ende van der stat na de groetheyt van de misdaet.

Gheordeneert op ten selven tijt alse van den marcscepe dat Janne Vanden Houte gheconsenteert es te voerne, dat van nu voerdane niement laden en sal noch in huys doen omme te ladene marctgoed, 's donredaeghs, 's vrydaeghs ende tsaterdaeghs toter tijt dat 't vors. marctscip gheladen sal sijn, maer als 't vors. martscip gheladen es, soe sal elc moghen laden dat hi wille, ende mids dese vriheit, dat 't vors. marcscip heeft, soe saelt 't selve scip den heere en der stat, als 't van node sal wesen, dienen moeten op sijns selfs cost een ghetide, maer niet langer, ende wilt de heere ende de stat langer hebben, dat soude moeten sijn op 's heeren ende der stat cost. Ende wie hier jeghen de contrarie dade, soude verboren, also dicke als 't gheviele, twee oude scilde, den eenen den heere ende den anderen der stat; ende dit sal staen te wedersegghene van den heere ende der stat.]

LIII. Item, vortane elc tavernier mach recht nemen van haerre taverne aloveral, sonder ghenaehte.

Van den Broode ende van den Molnaers.

LIV. Item, alrehande broode sal men maken na de swaerheit van den ghewichte dat daer toe gheset es van denghenen die men 't beveild. Die niet en bact na dat ghewichte, dat

daer toe gheset es, die verboert v s. Ende men sal dat brood in twee sniden ende gheven dor gode. Ende men sal verzien dat elc brood op sijn ghewichte ghestelt worde ende ghehouden daer op.

LV. Item, vortane die brood vercoope wille ende en heift hi gheen ghelt ghereed, men sal sine pande houden XIII nacht, ende daerna mach men se vercopen, ende dat bi der peyne van III s.

LVI. Item, vortane en mach gheen backere, noch nyemen anders, meer verkene houden dan XII. Ende die sal men uut driven [s' morgens], vor die sonne ende weder in driven vor die zonne. Ende oec uut driven [s' avons], na die zonne ende altehand weder inne, ende dat met eenen herde, op die peyne van XX s.

LVII. Item, vortane wat moelnaren die comt op de marct tsaterdaghs om coren te copene, ochte die ter selver stat coren laedt, verboert XX s.

Ende dat gheen heere van molnen en mach hueren noch molnere noch drivere, vor meye. Ende so wie se huerde, ochte wie hem verhuerde, verhoerde XX s. Ende noch heere, noch molnere, noch drivere en moghen leenen zacke, op die selve peyne van XX s.

LVIII. Item, vortane so wie dat mout droeghet ochte bi nachte bact, als men 't verbiedt metten hoorne, verboert XL s.

LIX. Item, d' aste daer men mout op droeght die en sal niet moghen staen op enen solre. Ende dien sal men decken boven met enen solre van leeme, so dat hi breeder sy aen elc zide dan die ast enen voet, op die peyne van XX s. Ende wanneer dat vier in d' aste, ochte in den oven es, sal men setten ene cupe, ocht een ander vat, met watre daer bi, op die

peyne van x s. Ende elc backere ende elc smed sal sinen scoersteen wel ende loflec maken ende houden, op die peyne van XL s.

LX. Item, dat men alle borneputten die ter straten staen, wel ende loflec te ghereke houden sal met den ghebueren die daer omtrent wonen, of waer sijs niet en daden dat de stad soude doen doen op der ghebuere cost. Ware oec yemen rebel ende met sinen ghebueren niet ghelden en woude, die soude verboren XL s., nochtan soude hi ghelijc sinen ghebueren geven moeten na goetdunken der scepenen. Ende die selve borneputten hebben die men beseghen mach, selen te halven ghelde staen van coste.

LXI. Item, so wanneer dat bi nachte brant es, so sal elc huys ene lanterne uuthanghen vor sijn dore, ochte aen sinen solre ter straten waert, op die peyne van II s.

LXII. Item, dat elc pijnre weten sal waer hi t' eens backers, ochte t' eens brouwers huys, die tyne halen sal, op de peyne van VII s.

LXIII. Item, dat elc beekere ende elc brouwere hebben sal een thine, enen thijnboeme ende enen eemer water mede te sceppene. Ende elc van hen sal dese dinghen setten vor sijn dore al bereet wanneer dat die stormklocke slaet, op die peyne van XX s.

Ende wat pijnre men vonde gaende achter straten, na dat de stormklocke ten brande ghesclagh hadde, sonder thine, ocht thijnboem, ochte eemer die si aldus ten backers ende ter brouwers huys halen moghen, ocht die si oec ten huys niet weder en brochten daer si se haelden, verborde xv s.⁽¹⁾

(1) Er stond v s. later veranderd in xv s.

Daer toe soude hi leveren moeten dat hi ghehaelt hadde, tijnboem ochte eemer.

LXIV. Item, vortane molnaers ochte knapen die ten moelnen driven, ne moghen gheen brood backe te cope die portren sijn, ocht binnen Antwerpen wonen; die daer jeghen dade verborde xx s.

Ende nyemen die molnen houdt ocht te molenen drijft in Antwerpen, en mach gheenen knape houden, sonder 't saderdaghs, die hem helpen laden. Ende dien sal hi loenen van sijns selfs, ende niet van der lieder goede; op die selve peine, het en dade openbaer nootsake.

LXV. Item, dat men alle coren dat met scepen comt, in zacken op sal doen draghen ende setten 't op die marct tsaderdaghs, ende dat niet copen noch vercopen, het en sy eer gheclopt; ende wie des niet en dade, ocht oec in scepe ochte in huise cochte ochte vercochte, verboerde v s. van elken zacke, half die copere ende half die vercopere, alsoe dicke als 't ghesciede.

LXVI. Item, so sal enyeghelijc die koren bringht, ochte heeft te cope op die marct, als hi begonnen heift te meten ochte te vercopene, dat vort meten enyegheliken die 's beghert, ende portere ochte portersse es, op den selven coep, dat begonnen waert te vercopene. Ende wie des eneghen portere ocht portersse weygherde, die ghereet ghelt bode, verboerde v s. also dicke als 't ghesciede. Ende waert dat yemen coren cochte dat in zacke stonde op de marct, ende die zacke toe daden slaen, dat coren sal enyeghelijc portere ende portersse nemen moghen en hem doen meten, op den selven coep. Ende wie des oec weygherde als men ghereet ghelt bode, waert copere ocht vercopere, verboerde den selven kore also dicke als 't ghesciede.

LXVII. Item, vortane wie dat coren vercochte, dat so goet niet en ware onder als boven, waert in scepē, in hopen, ende in sacken, verborde xx s., eest dat die copere hem beclaeght.

Van den Vleeschouwers.

LXVIII. Item, vleeschouwers ten meesten en selen der maer twee ghesellen sijn, ende dat quic in twee partyen deelen, wie hier jeghen dade verboerde xx s.

LXIX. Item, vortane engheen vleeschouwere en mach vercopen op sijn banc meer vleeschs dan van enen runde, en ware ghezouten, ocht en ware quic dat x. lib. coste, ochte meer, dat 's te verstane, viii s. iiiii d. ouder grote, op de peyne van xx s.

LXX. Item, vortane engheen vleeschouwere en sal negheenrehande quic, noch beesten, slaen, hi en saelt t' eersten ghetoeft hebben levende den kormeester van den vleeschuyse; die hier jeghen dade verboerde xx s. ende der stad eene roede muers te maken op die veste.

LXXI. Item, so wie [vercochte] verzaeyt vleesch ocht gheytenvleesch, en ware wel ghezouten iii daghe eer men 't in 't vleeschuys brochte, verboerde xx s.

LXXII. Item, so wie zoghenvleesch vercoept, verbort xx s. ende en sal in 't vleeschuys niet staen binnen enen jare ende binnen enen daghe.

LXXIII. Item, vortane dat nyemen die in 't vleeschuys pleghet te stane, en mach lammere, kalvere, noch gheen ander vleesch, dat men buten Antwerpen haelt, eneghen vleeschouwere binnen Antwerpen vercopen, maer selve t' sijnre

banc vercopen, op de peyne van xx s. Ende cocht een ander vleeschouwere, als hijt t' sijne banc brocht heeft, dat vleesch, omme vort te vercopene, verborde xx s. Ende engheen kalfvleesch mach men vercopen beneden den XIII nachten oud, op die selve peyne.

LXXIII. Item, vortane dat vleesch dat men slaet tusschen meye ende Sinte Bamise vor den etene, dat en mach men des andersdaghs in 't vleeschuys niet dragen, en sy wel ghesouten; die hier jeghen dade verboerde xx s. Ende dat vleesch dat men slaet na den etene, dat en mach men des derde daghs in 't vleeschuys niet brengen, en sy wel ghezouten, op die selve peyne. In anderen tiden van den jare gheslaghen vleesch, en sy wel ghezouten binnen den derden daghe, dat en mach men na den derden dach niet bringen in 't vleeschuys; ende dat op die selve peyne.

LXXV. Item, vortane so wie dat vleesch slaet in den weghe ochte in die strate, verboert v s.

LXXVI. Item, men sal gheene worsten maken anders dan van verkenenvleesche, so wie dat se anders makede verborde xx s. Ende die bodelinghe ende die pensen, die overbliven donderdaghs te vercopene, die en mach men niet vortane vercopen, op die selve peyne.

LXXVII. Item, vortane een verken dat niet gheringht en es, verboert binnen Antwerpen XII d. Ende buten Antwerpen, binnen vriheiden, XII d.

Item, vortane 's vridaghs, saterdaghs en 't sondaghs mach wie dat wille, vleesch vercopen op de marct op waghene, op dissche, op scraghe, op 't zant, ochte in scepe.

Die oec wille op ander daghe vleesch vercopen, hy brengt in der vleeschouwers huise ende vercoept daer bi gheheelen

stucke, ocht bi vierendeele. Ende wille hijt oec sniden ende ghesnede vercopen, so vercoept in 't vleeschuys.

Portere nochtan die heeft XL ocht, XX, ochte X scape, mach se vercopen in sijn eyghen huys, alse baken, gheheel.

Maer voer sijn huys, ochte vore sijn veinstre, en mach hi se niet legghen als te cope; die hier jeghen dade verborde XX s.

LXXX. Item, vortane wie dat voghele, ochte zuvel, dat 's te wetene: capoene, ganze, hoenre, duven, aentvoghelen ende alrehande wiltbraet, botre, eyere ende case, ende desghelike, sochte te cope ochte vore bezaghe, ochte voren cochte binnen der vriheit van Antwerpen, omme vort te vercopene, verborde XX s. Ende desghelike van duufhuysen ende van duven die daer in sijn. Ende engheen vercopere⁽¹⁾ mach copen, op engheenen dach binnen al der weken, vor der noenen, capoene, ganze, hoenre, botre, case, ochte diesghelike, op die peyne van XX s. Ende verboert dat si ghecocht hebben.

[Maer die cabret houden ende zieden ende braden, omme den goeden lieden van binnen ende vremen voert te vercoepene, selen moghen coepen alse bruytclocke verlaten es, sonder verboren, van dies zy behouven, maer dat en sullen si niet mogen rauw voirt vercopen, opte selve peyne.]

LXXXI. Item, engheen zuvelmanghere, ocht voer copere, en mach engheenen man ochte vrouwen, copen, ochte doen copen wiltbraet noch engheen vorgheenoemt goet, en si dat die man, ochte vrouwe, ochte haere boden bi sijn, op de vorseide peyne, ende verloren dat daer ghecocht es.

LXXXII. Item, vortane wie dat wiltbraet ochte eeneghe-

(1) Later veranderd in: *voer copere*.

rande vorghenoemt goet brochte in Antwerpen, in der zuvelmanghershuysse ochte vorcopershuyse, bi daghe ochte bi nachte, daer te vercoepene, ende hijt niet en brachte op die ghemeine marct, ende daer vercochte openbaerlijc, verboerde den vorseiden kore. Ende des moghen de koremeesters der vorcopers eet hebben.

LXXXIII. Item, vortane so wie dat 's vridaghs, alse men vast, zwijnensmout ocht roet smelt, verboert x s.

LXXXIII. Item, vortane wat poertere dat staet bi enen vleeschouwere daer hi coept een verken, maeght nemen omme $\frac{1}{2}$ grote vlems te wasdomme. Ende ene coe ochte enen osse omme 1 grote vlems te wasdomme, bi der peyne van x s. daer hijs weygherde, nochtan moeste hi den coep overgeven.

LXXXV. Item, soe wie dat cabret houd ochte voerveynstre, die sal copen sijn vleesch, dat hi ziedt oft braedt omme vort te vercopene, jeghen de vleeschouwers; wie hier jeghen dade soude verboren, alsoe menichwerf als 't ghesciede, xl s.

LXXXVI. Item, so wie die makelare ware ochte eeneghe comanscap holpe maken van vleesche, dat sijns selves ware, ochte daer hi zelve deel in hadde, soude verboren x s., op dat die comanscap 1 lib. grote droeghe, ochte min, ende van elken ponde groten, dat si meer ghecreghen, oec x s.

[Item, wat vleeschouwere die beesten, oft quic cochte buiten oft bynnen Antwerpen, dat hi borghde, ende deghene die se vercochte t' Antwerpen quame, ende dien vleeschouwere sijn ghelt maende, ende hem de vleeschouwere sijns ghelds loeghende, mochten dan die selve man betuighen met gueden lieden, al en waren se ghene poerteren, soe moeste hi dat ghelt terstont ghelden ende verboerde sijn ambacht een jaer.]

Dit es van den Visschers.

LXXXVII. Item, visscheren zelen sijn ten meesten II ghesellen, die hier jeghen dade verboerde XX s.

LXXXVIII. Item, vortane wie dat hout botte in aelscepe, van meye tote Sente-Bamesse, verboert XX s., ende verliest een jaer ende enen dach sijn ambacht, ende die botte.

LXXXIX. Item, vortane wie dat menghede vissche die ghevaen sijn op enen dach, met visschen die ghevaen sijn op enen anderen dach, ochte die quade vissche vercochte, verboerde XX s.

Ende als 't hem verboden ware, die se daer boven ter merct brochte, verliest die vissche, ende sijn ambacht een jaer ende enen dach; ende die des ghelts niet en heift verboert de stad een jaer.

XC. Item, vortane wie dat vissche neemt op den ganc, die en sal hi niet in kameran legghen, noch in huise van enen deele, maer hi zal se op sine bancke al legghen te zamene also langhe alze men t 'stalle steet, dat's te wetene: 's woendaghs, 's vridaghs, saterdaghs, ende op alle ander vastendaghe; die hier jeghen dade verboerde XX s.

XCI. Item, vortane gheen visschere en mach kavelen ter vischmarct, hi en sta daer daghelex op, op die peynne van III lib. Ende die met hem kavelt verboert die selve peyne.

XCII. Item, vortane wie dat van nuwes staen sal ter vischmarct, hi moet geven XII lib. swerte, IIII lib. den hertoghe, IIII lib. den scepenen, ende IIII lib. den ambachte.

XCIII. Item, vortane wie dat brengt vissche ter vischmerct die ghevaen es, als snoeke, als paeldingh ende andre groene vissche, binnen dijcs, het si op ghene zide der Scelt, ochte op des zide, die en sal hi gheenen visscheren van Antwerpen vercopen in groten, noch engheen vischere, [t' Antwerpen], en coep se in groten, noch en ga daer jeghen omme te copene, [oft te doen coepene], onderweghen, op de peine van xx s. Ende gheen viscopere ne mach dustaneghe vische oec copen voer dat men d'eeste mael daer ter vischmarct mede ghestaen heeft, op die selve peyne.

Maer eenyeghelijc, die alsulke vische ter marct brengt, mach die selve vische vercopen buten der gryppen van der vischmarct ter Steene waert ende ter Scelt, waer ane altoes, uutghenomen ankers, ende riekers, [ende volghers die poerters sijn], daer so moghen die vischcopers jeghen copen in groten. Ende oec moghen zijt selve vercopen buten grijppen opdat si willen.

Ende visschers die visch nemen te payene, in 't wedercomen van Mechlen, ne zelen se nyemene deelen, zi en willen 't doen, ende in 't wedercomen sal se ghelden dieghene die se neemt, ende anders niemen.

[Anno XIII^c. LXIII., prima junij, wart by den schout, borgemeesteren, scepenen ende raide dit artikel verclaert van den ankers, riekers ende volghers die poerters sijn gelijc voirs. is, als dat sy selve die visschen sullen moegen vercoepen oft doen vercoepen ende penningweerden, by horen wiven oft horen kynderen oft denghenen die in horen ate ende drancke sijn. Ende desgelijcx der viscoepers wive sullen van geliken moegen doen, op dat zy willen, ende al buyten grippen, opte peyne van xx s., beboudelic dat deze ende alle andere persoenen

van geliken, visschen sullen moegen cruyden ende achter straten dragen, omme eenen yegeliken te vercoepen sijn gerief.]

XCIII. Item, vortane wie dat vischsmout smelt binnen Antwerpen, verboert xx s.

XCIV. Item, vortane ne moghen vischtelres engeheene visch tellen te hoers zelves behoef, maer het moet hem een ander tellen, op den core van xx s.

XCVI. Item, vortane die meer vischs ochte harings telde, ochte min dan hy sculdech ware te telne, also dat die copere ende vercopere 't haerre niet en hadde, verboert sijn vischambacht een jaer. Ende hine mach nummermeer visch tellen. Ende eedtelre en mach nemmeer dan IIII vische hebben uute enen scepe ende sijn ghesette ghelt.

XCVII. Item, elc portere mach visch nemen op den ganc, die zeker daer af ghezetten can.

XCVIII. Item, soe wie visch t' Antwerpen brengt ende opwaert wille, van rechte es hy sijn scip sculdich te meerne an den werf, ende elken portere visch laten nemen dien verborghen can, alsoe vele als hijs hebben wille, op den ganc, ende sijn ruym, ende sinen last vore ende achter op enen. Ende wie des weygherde, ende men dat ter waerheit betoenen mochte, verboerde xx s., alsoe dicke als hijt dade.

XCIX. Item, dat in alsulke vischscepe nyemen gaen en sal, noch pinen te gane omme visch te nemene op den ganc, dan viere ghesworen telres, die den visch tellen zelen, ende viere gheloevers met den wert daer die sciplieden te herberghen zijn, ende die der stat roede draght ende des weerds clerke, op die peyne van xx s. Ende waert dat die weert op sinen eet hielde datter daer meer in ghinghe, dat ware op die selve peyne. Ende die weert ende gheloevers zelen elcken

portere van Antwerpen alsoe vele doen tellen ende geven vischs uute elken scepe als hijs begheert, op dat versekeren can, ghelijc dat boven staet op den selven core. Ende waert dat de weert den vorghenoemden coere verborghe ocht niet vorbringhen en woude, als hijs versocht ware van den coormeesters, soe soude de weert selve dien coere ghelden. Ende waer oec dat sake dat yement den vorghenoemden weert opliepe met quaden worden omme des coeren wille, ochte mesgrype ane hem dade, soude dat beteren, beide den here ende den weert, hi goetdunkene ende ordinancien des scoutheten ende der scepene, na der grootheit van der mesdaet.

C. Item, de ghezwoeren telders sijn sculdich harinc ende vissche selve te telne metter hant, ende en moghen nyemene in haer stede setten, het en waren ghezwoeren telders, op die peyne van xx s. also dicke als men 't bevonde. Ende wie hem tellens onderwonde ende niet ghezwoeren telre en ware, verboerde die selve peinne. Ende dese telders zelen omme gaen met behoerten.

CI. Item, dat gheen weert, noch viscopere, varen en sal tieghen eeneghen vischere omme den stierman te ghasst te hebben, ochte oec eneghen visch te copene, tusschen Cruutbeke eude Caloe, op die peine van IIII lib., I grote vor II s.

CII. Item, men sal geven den ghezwoeren telders van corfharinghe die sie tellen, van elker last IIII gr. vlems., die sijn nu ter tijt wel wert IIII oude enghelsche, ende XL haringhe. Item, van brekene, van elke last III gr. vlems. ende XX haringhe.

Item van hakene, xx haringhe, van elker last. Ende ees meer oft min van bi der last, eest ghetelt, ghebroken of ghe-

haect, dat sal men gheven na davenant dat in die last ghedraght, ende dat sal zijn van den haringhe die hier blijft.

Men sal geven van corfharinghe die opwaert wille, van elker duyst die men op den ganc neemt haringhe IIII den telre, ende IIII haringhe den brekere, ende diene haken II haringhe.

Men sal geven van varschen haringhe ende van hangharinghe den telre van elke last III gr. vlems., ende van brekene van elker last II gr. vlems.

CIII. Item, men sal geven van cabeliauwe, van telne van den honderden I cabeliau, en dien sal men nemen in 't ghelike, noch van den arghsten noch van den besten. Ende desghelike van den scelvische. Ende van den honderden van den bolke II bolke.

CIIII. Item, wie binnen Antwerpen boxhoren droeghede ochte maecte van corfharinghe, verboerde X lib.

CV. Item, so en sal desen vorgh. haringh, ocht visch, niemen tellen moghen die winre ochte verlieser daer ane es, op den vorseiden core, also dicke als 't ghesciede.

CVI. Item, wie verschen haringh ocht hangharingh vor der noenen coept, die sal des andersdaghs daer na, vor der noenen, betalen moeten. Ende die na der noenen coept, sal des anders daghs binnen zonneshyne betalen moeten, op die peine van XX s., op dat 's hem die vercopere ocht dieweert beclaghede.

CVII. Item, alle dieghene die visch copen t' Antwerpen, die selen den weert binnen den derden daghe ghenoech moeten doen daer na, op die peine van XX s.

CVIII. Item, alle dieghene die harinc, ochte zeevisch, copen, in 't water, die den vorschach daer af heeft en sal nyement daer af voertdeelen hi en wilt doen. Ende al deelde hijt vort, hi

sal zelve den coman ghenoech moeten doen, ende van den vorsclaghe en sal hi niet hebben van vorlieve. Maer zeevisch ende ander visch, die binnen den vier staken op 't lant comt, zelen si deelen ghelijc dat sy tote noch ghedaen hebben.

[Soc wanneer alsoe hier cabbelliau ende anderen zeevisch, hier na verclaert, ane dlant comt, dat dan twee ghesellen vischcoeps, die te gadere staen, oft welc harer dat te scepe gaet toe eenre copmanscap, jeghen den stierman coepen sullen yerst: VIII cabbelliauwe van den besten ende niet min. Item XII cabbelliauwe van den middelstenende niet min. Item XXXII gollen ende niet min. Item IIII vloten ende niet min. Item een vijftich rochen ende niet min. Item, VIII manden scollen ende niet min. Item, XII manden botten ende yeken ende niet min. Item, een half hondert scelvischs ende niet min. Item, x elfte ende niet min. In manieren op dat de stierman van elcx also vele in sijn scip heeft.

Want maer twee ghesellen sijn en moghen, ende dit op de peyne ghelijc als 't coerboec verclaert, maer eest dat de ghesellen haren visch vors., die zy coepen, voertdeelen willen haren ghesellen dat moghen zy doen ombegrepen.

Ende soe wie den visch yerst coept sal den copman ghenouch moeten doen, also als 't coerboec begrepen heeft.

Item, dat men stoere ende zalm, ende des daer ane cleeft, vercoepen sal uuter mout.]

CIX. Item, die mes, asschen, ghemul, slijc, steene, smedecolen, ochte eenegherande vulnesse gote ocht worpe in die roye, ochte in die veste, ocht in die borchgracht, [in de

Schelt], ocht in eeneghen vliet of waterlaet, die ghewoenlijk vliet ochte waterlaet es te sine, es hi cleine ocht groot, ochte die 't op den cant leyden ochte gaderden, die soude verboeren vi lib. Ende dat derdendeel zoude hebben dieghene die 't vortbrochte, op dat men 't ter waerheit betoenen conste met ii witteghen persoenen, al waren si oec vortbringers. Ende desghelike soude hy oec verboeren die eenegherande vulnesse op die marct leide, ochte op Onser-Vrouwen-kerchhof, ochte op die vischmarct, ochte vor yement anders anthoeft, op der straten. Endevor wyes anthoeft dat men 't vonde die soude den schuldeghen daer af wisen moeten, ocht zelve den core ghelden moeten. Ende desghelijc zoude eenyeghelijc, here ende vrouwe, vor wyes huysen asschen, ochte eenegherande vulnisse ghegoten ochte gheworpen vonde, in eeneghe vliete ocht stede vorseit, den core geven moeten ocht den schuldeghen vortbrenghe ende wisen, ochte hi sal hem ontsuldeghen met sinen eede.

CX. [Item, dat eenyeghelijc, van xiiii nachten te xiiii nachten, de strate vor sine dore scone maken sal, ende 't slijc dat voer sine dore valt onder sine weech legghen moeten, ende binnen drien daghen wechdoen, op den core van v $\frac{1}{2}$ gr. vlems.

CXI. Item, dat deghene die kerren driven, sonder molenkerren, als si ydel varen ende versocht worden slijc oft vulnisse van vore der liede huys te werne, tot drien kerren toe selen si voeren moeten denghenen die 's ane her begheren, ten naesten daer sijs quite worden, in steden daer gheen ongheriefsamheit af en comt, ende elke kerre omme enen vlemschen inghelschen. Ende waer si des weygherden, dat ware op den kore van vi gr. vlems.]

CXII. Item, wie dat erghens steene van der stad muere, ochte hout, bordre, sclote, ochte eenegherande werke datter stad toebehoerde, afbrake ochte name, ochte die erghens vier maecte ochte stoicte omme pec te heytene ochte eenegherande ander zaken, op eeneghen steegher, ochte op anderhalven voet na eeneghen grauwen mueren van der stad, zoude verboren daer men 't ter waerheit betoenen mochte, x gulden hellinghe. Ende en conste dieghene die men daer mede bevonde dezen coren niet gheghelden, so soude hi daer vore verliesen een let van sijnre hand. Ende wie hier vore bade, zoude verboren alzo vele als die core ghedroeghe daer hi vore bade.

CXIII. Item, wat beesten vonde wordde ane de butenste veste, binnenmuere, ochte ordyse, dat ware op die peyne van xx s. elke beeste. Ende die binnen daer op vonden wordde dat ware op v s.

CXIII. Item, wie van der vesten nederghinge te watre wert, ofte die daerane den worp bleycte, ochte eeneghe dinghen wyesche, verborde v s.

CXV. Item, so wat munten besproken wort in vorwaerden, die vercopene ochte deghene die de munte ontfaen, selen nemen van den copere, ochte ghelovere, payment alsoe goet ende also vele als die besproken munte na den ghemeinen loep des lands ghedraeght; die vercopere ochte ondfanghere die hier jeghen dade, ocht seide, verboerde xx s. Ende nochtan soude hi onderdaen wesen desen kore.

Van Ghewichte.

CXVI. Item, ghewichte daer men mede wegghet dat sal sijn ghelyke den koolschen ghewichte, op die peine van x s.

CXVII. Item, waghe ende scalen, daer men mede weghet garen ende wolle ende andre, sal al so modereren dat de waghe zi in midden de tonghe daer men de waghe mede houd, op die peine van v s.

CXVIII. Item, dat niemant binnen Antwerpen wegghen en sal met balken, ochte met scalen, buten der heeren waghe, eenich goed daer coep af ghemaect es ende doer der wagghen recht ane verscenen mach zyn, op die boete van xx s., op dat men 't ter waerheit betoenen conde, behoudelec dien dat elc sal mogghen wegghen also swaer als hi ane sinen dume houden mach; maer alle vremde liede houden die heeren, scouthete, scepenen ende erfghenamen te hem waert.

Van der maten van Corne.

CXIX. Item, alrehande coren sal men meten bi der strijcmate, op die peine van iii s. Ende wie dat mate met onrechter maten, verboerde x s., ende men sal die mate ontwee slaen; wie oec gherechte mate niet vol en gave, verboerde x s.

CXX. Item, niemant en sal meten hert coren dat men ute den scepe op 't land draght, ochte van den lande in scepe, ochte van den lande op solders, ochte van den solre weder op 't land, dan metter maten van iii muddekene, die van der stat wegghen daer toe gheordeneirt es, op die peyne van v s.

Ende wat zacdraghene oec meer droeghe van diere maten II die 't samen houden VI muddekene. Ende die meters selen hebben van elken hondert corens te metene v oude enghelsche, ochte de werde daer af.

CXXI. Item, negheen metere en mach coman zijn van corne, noch oec meten zijns gasts coren of dat hi te verwaerne heeft, op die peine van v lib. also dicke alse hijt dade. Ende elc metre sal segghen, als men 's hem vraght, wat hi sculdich es te hebbene, op die peine van v s.

CXXII. Item, sal elc copere moghen nemen enen metre dien hi wille, ende desghelike die vercopere enen dien hi wille, ende die zelen te samen meten ende ghelijc striken. Ende een metre die weygherde aldus eenen andren te metene, verborde xx s. also dicwile alse hijt dade.

CXXIII. Item, gheene zamencopers van corne en moghen coren copen en si dat die copere tieghenwordich zi, ende dat op die peine van enen voeder wijns. Ende zi en moghen gheen coren tappen, noch ghesellen zijn aen coren, dat men vercopen sal ten tappe, op die selve peine. Ende zi zelen nemen van enen hondert corens van zamencope, ghelijc dat haer brief houd, dat 's te wetene. Ende dat zelen si enenygheliken berechten dies hem vraght, op die peine van xx s.

CXXIII. Item, zamencopere van corne en mach niet houden te gaste den copere noch den vercopere van corne, op die peine van enen voeder wijns.

CXXV. Item, wie dat borghe wort die saelt ghelden met ghereeden penninghen ocht met panden. Ende teert hi daer

op, so verboert hi x lib. ende die weert in wies huys dat hi teert verboert x lib.

CXXVI. Item, so en sal nyement binnen Antwerpen eneghe vorveynstre breeder moghen maken noch houden ter straten waert dan $11 \frac{1}{2}$ voet; ende die vorlove breeder dan 111 voet van den poybome recht uutwaert, op de peine van xx s. Ende men sal buten den voirveinstren gheen dinc setten, noch legghen moghen ter straten waert, optonnen, op scraghen, noch op gheen ander stellinghe, op die selve peine.

CXXVII. Item, wie dat niet en holpe eenen poertere jeghen die van buten, ende die niet en loept toter roepinghen des porters in node, verbort xx s. Doet hi oec yet in der hulpen des porters dat min dan goed ware, daer af sal hi quite sijn.

CXXVIII. Item, dat niement blasen noch teekenen en sal met hornen na der zonnen, op die peine van xx s.

CXXIX. Item, dat niement bal en slae op der straten, erghens binnen der uterster vesten, noch op eenich kerchhof binnen der vriheit van der stat, op die peine van x s.

CXXX. Item, elc tavernier sal sine taverne sluten alzo saen als die diefclocke volluud es, dies niet en dade verborde xx s.

CXXXI. Item, wie dat yemene beclaeght omme scoud, ende deghene die beclaght word ende gheenen zeker zetten mach, blijft hi gherasteert ochte ghehouden vor die c1aghe, ende dieghene, die den anderen beclaght heeft, achter blijft, sal denghenen geven redeleken cost, alzo den scepenen moghelec sal dunken, ende sijn yserghelt quiten.

CXXXII. Item, wie oec yeman beclaght, ende dat ghedinghe so langhe ghevorst worde dat dieghene die beclaght worden daer af cost hebhen, ende die ghene diene beclaght heeft

achter blijft, dieghene diene beclaght heeft sal den andren ghelden redenleken cost, ten goeddunkene van scepenen.

CXXXIII. Item, die speelt mach verliesen alleene sijn gheld, sine cledere, ende andere pande die hi over hem heeft. Ende ware oec dat zake dat deghene die jeghen hem speelde wonne met terlinghen, ochte med andren spele, bedden, cleederen, ocht andre pande, die hi uute sinen huuse brenghen dade, die soude hi hem wedergeven. Ende en wille hijs niet doen te vergheves, so sal ne 't gherechte daertoe dvinghen, op die peine van xx s. Ende so wie wetende in sijn huys, ochte in sinen kelnare, spelen laet, verbort die selven core. Ende so wat yement eenen andren leende of borghde om de redene van dobbelspele, te wat steden dat ware, ende in wat onlijchsene het si, des en sal men niet ghelden, op die selve peine. So wie met dobbelne of speelne meer wonne op enen andren dan hi daer over hem hadde, of meer leende omme te verspeelne, dat deghene die meer wonne oft leende verboren soude den vorseiden core. Ende nochtan en soude men hem niet ghelden dat hi meer wonne oft leende, ghelijc vore bescreven es.

CXXXIIII. [Item, so wie dat dobbelde omtrent oft op de trappen van den putte op die marct, ochte die eneghe dinc in den putte worpe, verboert v s. swerte. Ende heeft hi se niet te ghevene so sal men setten in 't pellorijn.]

Van den Sciplieden.

CXXXV. Item, so wie die sceppe weren en selen mieden vremde knapen, also langhe als vrome knapen vinden binnen

Antwerpen te huerne omme redenleken loen; die hier jeghen dade verborde v s. van elken vremden knape.

CXXXVI. Item, dat in Sente-Jansvliet, van der brugghen ter Scelt wert, deen scip t'ende dander sal moghen ligghen, ghestrect neffens den muer ten zande wert, ende dat daer naest langhs den vliete ene opene vaert sal moeten bliven van xx voeten wijt, elken dore te vaerne die wille. Ende wie desen vorseide scepen naerre laghe van der andere ziden, oft oec enich belet dade dor dese vaert te lidene, soude verhoren, also dicke alse hijt dade, vi gr. vlems. Ende desghelike sal ene opene vaert moeten sijn ende bliven van der brugghen in wert toter Cammerporten toe, op den selven core.

Item, so wanneer dat de scepe, mids den storme ende winde oft vorste, de vors. havene ende vliet verzuken, so selen alle platte scepe dor Sent-Jans brugghen, ter Cammerporten wert, scieten moeten, op den vors. core. Ende wie des weygherde ende niet en dade als 't hem yement bevale oft hiete, die daer toe gheordeneert es, die soude verboren xii g. vlems. Ende men soude sijn meerzeel ontwee slaen oft houwen moghen, ende vortscieten oft doen scieten, sander verboren.

Item, alle ankerscepe selen hore stede hebben te ligghene onder Sente-Jansbrugghen, neffens een, streckende ane de butenste zide vore den steegher oft steghe tote Frans Stiers huuse, alsoe datter altoes ene opene vaert blive ghelijc vors. es, op den vors. core van vi gr. vlems. Ende op die stede en sal oec niement anders ligghen moghen, noch den ankerscepen helet doen als si daer sijn.

CXXXVII. Item, waert dat eneghe scepe zenke laghen in eneghen vliet t' Antwerpen daer men met scepe daghelijcs varen mach, oft oec enech hout daer in vonde ende ligghende

bleve boven den derden dach, dat selen deghene die hier toe gheordeneert sijn aneverden, wechdoen ende behouden moghen, d' ene helft 's heren behoef ende d' ander helft ter stat behoef.

CXXXVIII. Item, alle dese coren van den vlieten vors. selen alle deghene moghen calengieren die sijn ghesworen in 's heren dienste oft in der stat dienste. Ende wie van hen dien bevindt ende calengiert bi eneghen anderen persoen, dien hi daer bi nemt oft over roept, die sal den core moghen nemen oft pande daer vore. Ende wie hen met woerden, handen oft met andren werken, mesprijs daer omme dade, dat soude men beteren, na d' ordenanche des heren ende der stat.

CXXXIX. Item, wie eneghen van desen vorseiden persoenen weygherde elleghe scepe, die in de roye laghen, achterwaert oft vorwaert te legghene, omme andre scepe inwaert oft ute te latene liden, soude verhoren VI gr. vlems., half den here ende der stat.

CXL. Item, so wie dat hem gheselt met clerken die wijf hebben, en si dat hi zeker es dat si draghen willen der stat bordene ende scepenen-vonnesse, verboerde, XX s.

CXLI. Item, so wie berespt setters van taelgen ochte cormeesters, verboerd III lib.

CXLII. Item, so wie dat in de Sceld vaert ane ghene zide Outserweele, omme yet te copene daer inne, verboerd X s.

CXLIII. Item, so wat waghenare die rijdt op paerd binnen Antwerpen verboerd XII d.

CXLIIII. Item, baerdmakere, die menschen bloed niet en

gravet, verboerd v s. Ende vint men bloed ierghen op der erden alle die baerdmakeren selen 't sculdech sijn, oehde den sculdeghen leveren.

CXLV. Item, so wie bedden verhuert ocht enegherande huys-alaem, sonder bruketel, si seker van hem dien hijt verhuert, dat hijt niet en vercope noch te weds en sette, want wordet vercocht och te te weds gheset, van denghenen die 't heeft ghehuert, dieghene die 't te weds hevet ochte ghecocht, en eist niet sculdech weder te ghevene, hi en wilt doen.

CXLVI. Item, so wie dat eneghen portere van Antwerpen scout sculdich es, ende daeromme dat hi niet ghelden wille, ochte niet ghelden en mach, Andwerpen ruymt, men sal sijn wijf houden van derre scoud ghelijc hem selven. Maer men mach se niet in den Steen, noch in die vroente, legghen. Ende en comt hi niet weder in binnen XL daghen, so en mach hi nemmermeer portre werden, ende men sal hem volghen als enen roevere.

[Item, soe wat poertere van Antwerpen scout sculdich es, ende, omme dat hi niet ghelden en wille, noch en mach, ruymt uuter stat, oft op kerchove trect, ende binnen drien weken daer na den goeden lieden niet en betaelt, noch en voldoet, die sal daer na, vii jare lanc, uuter stat gheseeght sijn ende bliven moeten, ende nemmermeer daer na poertere t' Antwerpen moghen sijn noch worden. Ende waer dat men ghecreghe, soe soude hi nochtan van der vors. scout ghenouch moeten doen, ende verhoren de peyne, ghelijc dat de privilegien van der slat inhouden; dat's te wetene hondert royale's heerenbehouf, ende nochtan voldoeu, alsoe vors. es.⁽¹⁾]

(1) Dit is een tweede, eenigzins gewyzigde, redactie van het voorgaende *artikel*.

CXLVII. Item, pijnders selen hem pinen, na hore macht, te bleschene brand met watere te draghene, anders verliesen si hare ambacht een jaer ende enen dach.

CXLVIII. Item, so wie verwonnen word van meneede hi en mach gheneorkonde daer na op yemene doen.

CXLIX. Item, vortane de cramen die op die marct staen sijn si merselieden, ochte ander lieden, die [selen si] setten ende doen staen daer hen die rechtere met den scepenen sal bewisen; die hier jeghen dade verborde xx s. Ende men sal niemene bevelen die coren te houdene hi en si portere.

CL. Item, so wat manne die vremde es ende enen portere mesdoet, en mach gheen portre werdeneer hi ghenoech heeft ghedaen den portre dien hi mesdede.

CLI. Item, so wie dat yemene daghede ocht trake te gheesteleken rechte van stucken daer tsheren rechtere af rechtere es, ende rechten sal, verboerd x lib. ende denghenen sine scade ghelden dien hi doet daghen.

CLII. Item, so wie dat hem gheselt, ocht zamecoperscap met yemene nemet, wetende hi en si seker dat hi staen wille ter scepenen vonnesse ende draghen der stad bordene, verboerd xii.

CLIII. Item, wie enen portre van Antwerpen moyede ocht daghede in gheesteleken gedinghe t'onrechte etc., dit sal staen na die privilegie van der stat.

CLIIII. Item, so en mach niemen timmeren een nuwe huys hinnen Antwerpen ter straten waert hine toeghet den scepenen; die hier jeghen dade verboerde vi oude gr., ende datter ghemaect es zal men breken.

CLV. Item, so wie die maken wille een nuwe huys

binnen Antwerpen binnen der eerster vesten, ochte eneghe nuwe ghespanne setten van nuwes, dat sal men decken met tieghelen; die hier jeghen dade verborde vi oude gr., ende dat decsel soudent men breken. Maecte men oec een uutlaet, ochte yet, wat dat si, van nuwes, dat sal men decken met tieghelen, op die vorgheide peine.

[Item, dat niemant binnen der binnenster vesten van Antwerpen en mach decken, stoppen, noch vorsten, vordane met stroe noch met riede, noch gheensijns anders dan met leyen, steenen oft tichelen; wie hier jeghen dade verborde x s. oudere grater tornoyse, nochtan soude men 't afbreken weder.

Item, soewie, binnen twee jaren nu lest voreleden, binnen der binnenster vesten vanderstat, heeftdoen makenieuwe huuse, nieuwe uulade, oft buere, ende met stroe oft riede doen decken, die sal si weder ontdecken tuss. nu ende sente Mertensdach yerstcomende, op de peyne van x s. oudere groten tsheeren behouf, nochtan saelt de heere daer toe doen ontdecken. Ende men en saelt niet weder moghen decken anders dan met leyen, steenen oft tichelen, ghelijc boven staet. Maer wie dat wille, mach sine oude huys, die van vore twee jaer met stroe ghedect sijn, altemaJe met leeme overtrecken, op dat hi wille.

Dese poynte worden gheordineert in 't jaer LXXXIX, vive daghe in oeghst.]

CLVI. Item, so en sal men gheen huys tusschen slaen meer dan ter helft, ende wie daer min in hadde dan die helft, dat soude hi verhueren ochte vercopen hi rade van seepenen, ochte bi ghemeenen vrienden, ende dit soude hi hebben die duer meest in heeft, wille hi.

CLVII. Item, in wat steden eenich mensche worde ghe-

wond ochte ghedoodt, ochte vochte, daeghs ochte nachts, die ten stride niet en waren hebben vrede toter noenen des naestdaghs.

CLVIII. Item, een portre van Antwerpen en es niet sculdech te gheldene zoenepeninghe denghenen die hem negheene en ghelt, noch si en sijn 't niet sculdech te gheldene bi gheenen core.

CLIX. Item, so wie dat wille wordden portre in Antwerpen, dat sal sijn des vridaeghs, als men met den horne ghebiedt ghedinghe, ochte in 't ghouwe-ghedinghe. Ende so wie dat [binnen] portre wordt, moet wonen binnen Antwerpen, maer te drien tiden binnen den jare mach hi buten sijn, dat es te wetene: in den lenten, in den oeghst, ende in den herfst, endetelken XL daghe. In andren tiden mach hi oec sijn buten Antwerpen omme sine bederve, ende anders niet. Die dit niet en dade men soudene hier na niet houden over [binnen] portre. [Ende der porteren wive moeten t' Antwerpen de herstede houden op dat si t' samen sitten⁽¹⁾.

Item, dat zy poertersscap betoenen selen met tween van boven ende met tween van beneden dat zy haer poertrecht ghehouden hebben⁽²⁾.]

CLX. Item, soe wie dat eyghen, ochte erve, ghebieden wille te cope, dat moet hi doen op enen vridach, ochte in den jaerghedinghe.

CLXI. Item, en mach nieman verboren ban noch boete, si en wordde ghewijst met scepenen-vonnesse.

CLXII. Item, so en mach niemand panden noch daghen,

(1) Dit byvoegsel is reeds van het midden der XIVe eeuw.

(2) Van het einde der zelfde eeuw.

binnen antwerpen, dan de scouthete, ochte die amman met scepenen, ochte ten minste met enenscepene ende met enen portre.

CLXIII. Item, wolle, ocht garen, te coste vonden sal men weder geven sonder cost, ende een ro laken onghetouwet en mach men niet hogher setten te pande dan over II s. ende vonde men 't te pande staende, so salmen 't ledeghen omme II s.

Noch engheen sceppere, noch sceerre en mach engheen laken noch cleedere ghescepen hogher te pande, noch te wets setten, dan die huere ghedraeght die si daer af hebben souden, ende daer over mach men se ledeghen waer dat si stonden Ende desghelike van zilvere ende van allen goede dat men ambachtlieden te werkene gheeft.

CLXIII. Item, een sacdraghere die sijn ghetal niet vol en brenght van torven, ende van andren stucken, verboerd II oude gr.

CLXV. Item, niemen en sal engheen scip dat wijn brenght ochte hout datter in es, copen ochte dinghen, de wijn die daer in es en si eer vercocht ende opgheslaghen; die hier jeghen dade verboerde XII oude gr.

Uuteghenomen scafte, riemen ende bome, die moghen si copen.

CLXVI. Item, dat niement die cuypers ambacht hantieren wille, ocht die met aysine omme gaen wille, en sal moghen vercopen enegherande wine, noch oec gheselle daer ane sijn, op den core van enen voeder wijns, uutghenomen zac-wijn dat hi dien vercopen moghe.

CLXVII. Item, so wat menschen, eist man, wijf oft kint, die binnen der vriheit van Antwerpen gheseten es, eens surgijns te doene heeft ende sijnre meesterien behoelt, in wat

manieren dadt es, die mensche sal den surgijn loenen sinen arbeit bi goedunkene van scepenen. Ende worde enich meester surgijn versocht van enen sieken oft van sinen wegghen 't enen zieken te comene, ende die meester hem weygherde daer te comene, ende men dat ter waerheit betoenen conste, so soude die meester verboren x lib. swerte, half tsheren behouf ende half ter stat behouf.

Oec so es gheordineert: soe wanneer yement ghequetst oft ghewondt wordt, dat dan de scouthete oft d' amman, sijn si in de stat, binnen derden daghe daer na, met ii scepenen, oft met meer, gaen sullen toten ghequetsten ende besien de wonden, ende na sine quetsure sal men den meester sinenl oen sceyden.

CLXVIII. Item, dat men alle messien, die te straten ligghen, afrumen sal.....⁽¹⁾ ende niemant vortane messie houden dan op sijns selfs binnen vesten, mer mement en salnoch buten sme messade, ocht dwater datter af comt, moghen leiden over eeneghe strate, noch in de vesten, royen, noch in eneghe drenken, op den core van xx s. swerten. Ende men sal ghene dode perde, noch andre priden die men vilt, dan buten staken te watre wert, ende daer graven, tusschen der Sartroyse ende den Calcovene, ende daer graven; noeh oec ghene horne noch vuylnesse naerre den porten van der stat, noch oec eldere dan in de quade slaghe van der zide Rattenborch, beziden de elft ten Beghinenhove wert, ende oec van der zide 't cruce, te Harincrode wert, op den selven core; het en ware dat se elc leyde op sijns selfs, sonder verboren, ende oec in de steden die binnen vesten daer toe gheordeneirt sijn.

(1) Te dezer plaetse is er in hei handschrift eeue gaping van omtr'eut drie en twintig letters.

CLXIX. [Item, so wie dat scraghen sed vor sijn huys, omme yet te vercopene daer op, ocht die nachts scraghen op die marct liete staen, verborde⁽¹⁾.]

Van Huweleke ende van Dooden.

CLXX. Item, die brudegoem es mach nemen twee spelemanne ende nummeer, die niet en ghelden van den etene die hi wille; die hier jeghen dade verborde XII. [gr. oude.]

Maer die wachtere van der stat die mach t' elker bruloft ene maeltijt eten sonder wedersegghen, oft n oude enghelsche, vore sijn hantscoen, ende vor al daer hi niet en dient.

Ende wat brudegome eten ghinghe des avonds met der bruyd, als hi se des naest daghs trouwen sal, verboerde XII oude gr., ende elc die met hem quame.

Vortane wie binnen dien tide dat men die bruid ondertrouwe doet tote dien dat men se trouwet, des avonds te voren als men drinct, meer gave dan case ende broed, verboerd VI gr. oude.

Ende en mach nieman in Antwerpen zetten eneghe bruid van buten in bruidstoele, noch oec jofvrouwe die van binnen Antwerpen es, hen si in witteghen huweleke, op die peine van II s. gr. oude.

CLXXI. Item, so wat portere een wijf nemt van buten, ende als hi se beslapen heeft, so es si portersse ende si mach sitten omme haer gheld, wille si, binnen der stat sonder verboerte, uutghesteken weduwen.

CLXXII. Item, vortane gheene wedewe, noch beghine,

(1) De boet staet in het hs. niet uitgedrukt.

noch dieghene die in ordenen gheet, en sal niet zitten omme gheld. op die peine van XII gr. oude.

CLXXIII. Item, so en sal nieman panden negheenen brudeghome des avonds alst hi eerstwarf med zijnre brud gaet slapen, op die peine van XII ouden gr.

CLXXIII. Item, vortane van portere ochte porteresse die enen kinde dat men kersten dade, vore ocht naer, meer gave dan XII oude gr., oft de werde, oft die werde van III ouden gr. verboerd II s. ouder gr.

CLXXV. Item, so wie dat t' eneghen like meer kerssen makede dan IIII, ende meer was tote elker kersse dade dan XII pond was, verboerd II s. ouder gr.; maer elc die wille, mach daer toe tortysen maken sonder verboren.

CLXXVI. Item, als een lijc gheerdt es en sal nieman ten lijchuyse gaen eten, en ware die erfghenamen die 't goed deelen zelen, op die peine van II ouden gr.

CLXXVII. Item, negheen jaerghetide en sal men na den doden doen na den eersten jaerghetide, maer die daer na eenich jaerghetide doen woude, die maght doen bidden sinen bode van den huys ende niemen el. Ende wat bidstre, die 't bade, die te liken ende te bruden pleght te biddene, verboerde XII gr. oude, ochte die stad jaer ende dach, ende die 't hare bidden dade, verboerde XII oude gr.

CLXXVIII. Item, al onrecht dat man ende wijf houdende sijn, welc hore dat ghemaect heeft, waest vore dat huwelec ghemaect, ocht na, dat selen si te zamen verstoren. Ende aldus sal men doen van dien dat qualeke es ghewonnen.

CLXXIX. Item, so wie dat sone, ochte dochter te huweleke brenghet, ende goed daer mede gheeft, eist dat vader, ocht moeder steerft, ende dat kind deelinghe wille hebben,

binnen den jare saelt deelinghe heyschen, ende elc erfghename waer hi binnen lands es, ende anders niet, het en waren die kindere die met vader oft moeder bleven wonende oft die onverjaert waren.

CLXXX. Item, alrehande goet dat ghegheven es sone oft dochter te huweleke van vader ochte van moedre, eist dat si sterven sonder recht oyr, dat van haren propren live comen es, dat goed datter ghegheven es, ocht also vele, sal weder comen op vader ende op moeder, op dat daer es; sterft die een van vader ende van moeder, die ene helft van den goede sal bliven op denghenen diere levet, ende die andre helft daer se sculdech es te gane.

CLXXXI. Item, wie dat sijn wijf verbalemond, ocht ander amie openbaerleke helde, so dat hi met hare huysraed houd, ende desghelike van den vrouwen, selen haer goed half ende half deelen, ende als sijt ghedeelt hebben met dusghedanen zaken, so en mach d'een tote des anders goede nemmermeer spreken noeh heyschende zijn, en ware dat zijs beide namaels overeendroeghen.

CLXXXII. Item, so wie dat eens anders mans wijf met hem openbaerleke houdt, ocht ghehuwet man die openbaerleke amie houd, boven sinen wive, men sal hen beiden de port verbieden.

CLXXXIII. Item, so wat vrouwen die meer vrouwen dade bidden met haren kinde te gane daer men 't kersten sal doen, dan xv, met haren familien, oft in haer huys dade sitten, verboerd III oude gr. van elker vrouwen dierre meer es. Ende also sal doen elke vrouwe die uutegaet van kinde.

[Item, dat niement binnen der stat van Antwerpen woenachtich es, es hi poertere oft gheen poertere buyten der vriheyte van der stat, dat 's te wetene: over Schelde, te Hoboken, te Doerne, te Potvliete, oft nerghens el, versch gheslegghen vleesch met penneweerden, noch bier, noch broot, halen oft doen halen, bringhen binnen der stat van Antwerpen. Wie hier jeghen dade verboerde drie guldene Peters, alsoe dicwille alsoe hijt dade; eene daer af den heere, den anderen der stat ende den derden denghenen dijt bevonde ende voert brochte, ende daer toe 't vleesch, dbier ende dbroet verboert.]

CLXXXIII. Item, so wie over jaer aelmoesene neemt van den heyleghen gheest, eist dat si sterven, half't goed datter blijft dat sal hebben de heyleghe gheest. [Item, dat niement openbare taverne houden en mach binnen der vriheit van der stat, buyten de uuterste poerten, op de peyne van x royalen.

CLXXXV. Item, dat niemen die binnen der stat wonachtich es, [es hi porter oft vremde], gheenrehande dranc halen en sal moghen noch doen halen, noch buten noch binnen, te gheenre steden daer de stat gheene assise af en heeft, oft so wie dat dade dat hi verboren soude t' elken als 't ghesciede x s. ouder gr., een derdendeel den here, de andere der stat, ende 't derde tes gheens behouf die 't bevonde. Ende dit sal de heere ende de stat moghen doen besouken op deghene daer men 's op bewaent dat sijt doen, ende horen eed doen nemen also dicke alsy willen, oft en willen sijs dan niet hen ontsculdeghen met horen eede, dat sy dan 't voorseide ghelt selen moeten gheven.

Item, soe selen viere vleeschouwers te gadere een runt moghen slaen ende daer ane deelen, mer harer niet meer, uutghenomen tusschen chinxendach ende den lesten dach van ooghtmaende, dat dien termijn dore, ende niet langhere, achte vleeschouwers te samene, ende niet meer, ane eenen osse selen moghen deelen, die cost viere ponde vlaemschere groete, oft daer boven, mer anders niet, op de boete van III Peters, alsoe dicke alser yement van den vleeschouwers jeghen dade; een derdendeel den heere, een der stat, ende 't derde den ghenen dijt voertbrinct].

't Vordeel tusschen man ende wijf.

Ene tafle gherecht met den besten ammelakene dat men pleght te beseghene, ende met den besten potte, tennen oft houten, die men pleght te beseghene, ende met den besten zilveren nappe tote ere marc, es hi beter dat sal men deelen. Die beste scotele die men pleght te beseghene. Ende den besten lepel, tote v s. toe, die men pleght te beseghene. Ende die beste scrine, ochte kiste. Item, enen stoel ende een cussen daer op van den besten dat men pleght te beseghene. Een handvat ende een becken met eenre handdwale van den besten dat men pleght te beseghene. Item, een bedde gherecht met alle dien datter toe behoert dat men gheorbord heeft. Den besten metalinen pot. Den besten ketel, zonder bruketel ende badeketel, die beste panne, roester, treeft, crawel, brandyser, hanghele, ende [elcs] alaems een, dat men pleght te beseghene, al en eys maer een.

Item, die vrouwe sal hebben hare beste cleeder ende haer

gordel, [tot eenre merc toe, op dadt daer es, eist beter dat sal men deilen], also als si paeschsdaghs, sinxendaghs, ende kerstdaghs ter kerken mede gheet. Item, die man sal hebben sine cleedere die hi t' eenen male an draght, sinen riem oft gordel, [tot eenre merc toe, alsoe vors. es], ende sine wapene daer hi hem t' eenen male mede wapent, ende sijn beste perd dat hi plegt te ridene.

[Ende soe wat manne die sterft soe sal sijn oudste sone behouden sijn ride-pert, op dadt daer es, ende wapene t' enen man, op dat s' er es, vore uut, uutghenomen labore-perde ende huere-perde.]

CLXXXVII. Item, so wie onverjaerde kindere vermontboren wille, die sal vore de stat seker setten van dier kindergoede. Ende ten ende van den jare altoes vore de stat daer af rekeninghe doen.

CLXXXVIII. Item, van eyghene erve ocht dat verandert wordt, daer af sal men gheven van voerlieve ocht verdierne eene jaer-rente.

[Item, wat goede dat verandert ofte vercocht wordt dat chijs gheeft die ter stat rechte staet, daer af sal men gheven van voerlieve alsoe vele als 't op enen dach te chise gheeft.]

CLXXXIX. Item, waert dat sake dat man ende wijf wouden maken manlecanderen hoerhuys, daer sy in woenden, met dien dat daer toebehoerde, tot elcs live, dat moghen sy doen, op dat sy willen, alse zy gaen ende staen ende ter kerken moghen gaen. Ende dat en moghen hare erfghenamen niet wedersegghen, en soude ghestade bliven. Ende wien dat huys blijft die en saelt niet moghen vercoepen noch onderslaen. Ende waert dat zake dat hijt dade, soe souden de erfghenamen haer ghedeel ane vaen ende haren wille mede doen.

CXC. Item, dat een yeghelijc ghebuer den anderen moet hulpen bevreden met enen tuyne, binnen den utersten vesten, daer men 's beghert. Ende waert dadt d' een ghebuer, op't sine huuse ghetoenten oft muere maecte vordere ende langhere dan sijn ghebuer, die neffens hem laghe, dat hem dat altoes stade doen soude ende af corten van sier helft van den tuyne te houdene.

CXCI. Item, dat men alle ghenachten die ter vierscaren ingheset worden ende ghenomen, ter vierscaren bedinghen ende einden sal; ende alle ghenachten die ter straten oft ter scepenhuis ingheset oft ghenomen worden, bedinghen ende einden sal ter scepenhuis oft ter straten, uutghenomen erve ende eyghe, ende dat naerscap heeft, dat sal ter vierscaren comen.

CXCII. Item, dat gheen portere oft die binnen Antwerpen buycvast sitten, rocke, wambeyse, stoupen, hoyken noch captoene gheven en mach noch nemen dan denghenen die in sinen ate oft dranke sijn, oft die hen soe na sijn van maeghscepen dat hi se bevreden mach, uutghenomen alle ambachtsliede met horen ambachte; wie hier jeghen dade soude verboren xx lib. swerte 's heeren behouf ende ii roeden muers der stat te makene, altoes uutghenomen goede eersame porteren ende wel gheloefde, ten verclaerne ende goetdunckene van scoutet ende van scepenen.

CXCIII. Item, soe wanneer twist ghevalt in woerden oft in werken, ende dat soe verre comt dadt in vreden gheset wordt, dies en sal hem niemen onderwinden alse partie te wesene, aen d' ene side oft aen d' ander side, hi enware soe na maegh dat hi den baersculdeghen bevreden mochte; wie hier jeghen dade, waer hi groet oft cleene, soude verboren, alsoe menichwerf als 't ghesciede, xx lib. swerte toet ons heeren

behouf ende II roeden muers der stat te makene, daer se de rentmeesteren bewisen soudent. Ende wie hier af ghecalengiert wordt sal sine maeghscap betoenen moeten vore den scoutet ende voer scepenen, altoes uutghenomen die met yemen in sinen huysse buycvast wonen, ende in sinen ate ende dranke sijn, ende dadinghe oft perlement omme hoers meesters wille hebben.

CXCIII. Item, soe wie binnen Antwerpen gheseten es ende van yemene ghequetst wordt, die sal selve sine erfsaterie af doen ende sinen meester selve loenen van dies hi aen hem verdient heeft, ende waert dat de misdadeghe die de quetsuere den anderen ghedaen hadde den meester loende oft dade loenen die soude verboren 's heeren behouf x pont swerte.

CXCV. Item, waer eenich vermet oft twist gevele buten der stat, ende yement uuter stat daer omme trocke, dat hi dat doen op sijns selfs avontuere, ende wes hem daer af ghevele dat en soude de stat ane haer niet trecken. Ende waert dat deghene die alsoe uuttrocken, in dien vermete ofte twiste yet te handen trocken, daer der stat mide oft scade af comen mochte, dat men dat houden soude ane haer lijf ende ane haer goed. Ende dat ghene dekene van ambachten, omme gheens vermeets ofte gaderinghen wille, die buten valt, met gheselscape van haren ambachten uuter stat trecken en selen oft hen dies onderwinden; wie 't dade dat die daer af staen soudent ter correctien van den heere ende vander stat.

Dit es dat recht van den Steene.

CXCVI. Soe wie t'Antwerpen in den Steen wordt gheleidt ende binnen der poerten coemt ende vloeghs weder uuytgheleidt wordt, die sal gheven van steenghelde derdalven penninc; wordt hi voert gheleydt toten huuse, daer de steenwachtere woent, soe sal hi gheven vijftalven penninc. Coemt hi dan voert in den ghemeenen Steen soe sal hi gheven neghen penninghe. Ende hoe langhe hi in den Steen blijft, alse hi daer inne vernacht es, soe sal hi gheven achtien penninghe; ende alle de ghevanghene te samene, esser luttel oft vele, die in den Steen sijn, die sijn sculdich 's daeghs een maeltijt van vyftalven penninghen. Ende dit sijn alle Lovensche.

Dese ordinanchie was ghemaect in 't jaer M.CCC.LXXXIII, x daghe in Aprille, bi den scoutete ende scepenen.

Dat soe wanneer eenighen coeplieden eenich goed comt ane den werf, ofte eldere te watere, dat sy opghedaen willen hebben, dat sy dat selen moghen doen werken wien dat sy willen, ende dat niement in hare scepe gaen en sal omme dat goed op te slane, ofte sijn hant ane 't goet doen omme dat te werkene, sonder oirlof ende beheet van den coeplieden ochte van haren weerder, ende hieromme en sal niemant dobbelen oft loten; wie hier jeghen dade ende men 't bevonde metter waerheyte, dat deghene die dade verboren soude twintich scellinghe grote vlems, d'eene helft theeren behouf

ende d'ander helft ter stat behouf, alsoe menichwerf als't ghesciede.

Dit was gheordeneert bi den schoutete, her Janne van Ymmerzele, ende bi de scepenen ghemeenlec, omme te verhuevene de scade van den brande. In 't jaer M.CCC.XCI, IIII daghe in oeghste.

CXCLVII. Item, alle deghene die huys staende hebben binnen der binnensten veste van Antwerpen die met stroe ghedect sijn, dat die binnen drien jaeren nu yerst toecomende, sonder langer vertrec, 't stroe daer alte male af selen moeten doen, ende die huysze weder moeten doen decken met tichelen oft met leyen, oft soe langhe laten staen onghedect tot dat zy met tichelen oft met leyen ghedect sijn, dies niet en daden soe soude de heere ende de stat dat huys selve doen decken met tichelen oft met leyen, ende deghene dies 't huys ware soude den cost daer af dubbel moeten betalen, half den heere ende half der stat.

Item, dat niemant die stroen huysze heeft binnen den binnensten vesten van Antwerpen, hier en binnen niet en selen moghen die huysze doen stoppen, het en ware half 't huys te maken oft ten minsten een vierendeel, met tichelen oft met leyen; die de contrarie dade soude verboren x royale, talf tsheeren behouf ende d'andere helft ter stat behouf.

Item, dat elc sijn huys binnen dezen termine sal moghen doen decken met tichelen t'eenen male, of half te male, oft een vierendeel te male, ende niet min, sander begrijp, in

manieren dadt emmer voldeect moet sijn binnen desen drien jaeren met tichelen oft met leyen.

Item, waert dat eenich brant quame binnen den binnensten vesten, dat God verhueden moete, binnen desen termine, dat dan een yeghelyc diere stroenen huysse binnen hadde, eenen weerachtighen man op sijn huys soude moeten hebben met eenen slaep plakene, ende een leedere ane thuys, vij voete lanc oft meer, ten minsten bouen tnederste dac. Dies niet en dade, soude verboren x royale, ghelyc oft den brant vut sinen huysse comen ware, half sheeren behouf ende half der stat behouf.

CXCVIII. Item, dat gheen backere die binnen den binnenste vesten woent gheenen mutsaert hebben en sal moghen, binnen den binnensten vesten liggende teenegher stede, meer dan een vyftich mutsaerds te male. Daermen de contrarie vonde, die backere soude verboren twee royale, half sheeren behouf ende half der stat behouf, alsoe dicke alst gheschiede. Item, de backers die binnen den butensten vesten woonen, dat die gheenen mutsaert naerdere haren ouene en selen moghen legghen, dan hondert voete verre vanden oeuene, opten vors, coere.

Item, dat de backers ende bruwers alle gadere sullen moeten houden ende doen de coren die haren ambachte ane rueren, die tcoerboec begrepen heeft, alse van tinen, van watere ende van haren esten, opten tcoere diere op staet.

Item, soe selen alle dese backers, die mutsaert meer oft naerdere haren huysse hebben dan voerscreuen es, dat die haren mutsaert selen moeten doen ruymen ende verlegghen also bouen bescreuen staet, tusschen nv ende datmen yerst marct vrede blasen sal, opten vors. coere.

Item, viele eenich brant binnen den butensten vesten, dat dan een yeghelyc die stroen huysse hadde, eenen man op dat huys hebben soude, met eenen naten slaepplakene ende met eenre leederen. Ende dat sal de ghene verwaren dies thuyes; ende elc sal hem pinen sijn huys nernstelec te bescuddene vanden vlieghenden vier. Ofte waert datter enighe scade af quame, dat soudemen soe corrigeren biden heere ende bider stad, ane den ghenen dies niet verwaert en hadde, dats andere exempelen nemen souden hem te houdene, ende des en soude men niemene verdraghen.

Item, gheuele eenich brant, dan dat elc backere sijn vier vuten ouene blusschen ende vut doen sal, ende elc bruwere sijn vier vuter esten, opten coere diere op staet, oft op de correxie die de heere ende de stat hen daer af setten selen.

CXCIX. Item, want int jaer voerleden gheordeneert es biden heere ende bider stad, dat men alle de huysse binnen den binnensten vesten staende, die met stroe ghedect sijn, binnen twee jaeren naest comende met tichelen moet doen verdecken, of met leyen, daer men noch sonder eenich verdrach bi meynt te bliuene, ghelijc dat dordenanche doen ghemaect begrepen heeft. Ende want de goede liede die stroene huysse hebben binnen den binnensten vesten, alle qualic ghereedscap hier en binnen daer toe ghecrighen mochten van werclieden, het en soude hem ter groter cost meer moeten comen. Soe es omme ghemeen profijt vanden goeden lieden ghemeenlec vander stad gheordeneert int jaer XCII, viii daghe in julio, dat alle goede cnapen, timmerliede, metsers, ticheldeckers ende leemplackers van buten, binnen desen ij jaeren naest comende binnen Antwerpen sullen moghen werken, op haer kersghelt, sonder ver-

boren; ende zij en doruen gheene poerters worden, zij en willent doen.

Dit was gheordeneert bi her Janne van Ymmersele, rid dere, schoutete, bide scepenen ghemeynlec vander stat van Antwerpen. Int jaer ons heeren M.CCC.XCIIII, XIII daghe in meye, ende openbaerlec vut ghelesen.

Dat alle de ghene die stroen huysse staende hebben binnen der stat, binnen den binnensten vesten, tstroen van haren huysen af doen selen, ende ontdecken, tusschen dit ende den vierden dach van Oeghste yerst toe comende, ghelijc alse tghebot, dat in tiden vorleden van sheeren ende vander stat wegghen daer op ghedaen es, in houdt, ende op de peyne die daer op staet; soe dat een yeghelijc sine scade daer af verhoede, want mens niemende verdraghen en sal.

Item, dat aile metsers, tymmerliede ende alle warcliede die ane huysse warken willen, binnen Antwerpen warken selen moghen huyswarc, een jaer lanc naden vierden dach van Oeghste vors. op hare kersghelt, ende ghelijc alse zij dese drie jare vorleden ghedaen hebben onghecalengiert.

Item, dat men gheene smoutmolenc oft slachmoelne, daermen smout in slaet, setten en sal moghen noch maken, nocli smout slaen binnen den binnensten vesten van Antwerpen, op de peyne van hondert royalen, sheeren behouf, ende thuyt oft moelne af breken moeten.

Item, waert dat yement enighe brieue oft lettren ghecreghe ane enighen heere, van enighen ghiffen die vormaels

niet ghecostumeert en hebben gheweest, ende die onse heeren van Antwerpen vormaels niet ghegheuen en hebben. Ende die ieghen sheeren heerlicheyt ende ieghen ghemeyne profyt vander stat, ende vanden goeden lieden ghemeynlec vanden poerteren gaen mochten. Dat die verboren soude tweehondert royale, sheeren behouf, ende tiene roeden gariten ter stat behouf van Antwerpen, die te makene daermense hem vander stat wegghen van Antwerpen bewisen soude.

Item, dat gheene voercoepers, svridaeghs noch tzaterdaghs gheenrehande plancken coepen en selen noch doen coepen, die van buyten tAntwerpen comen omme voert te vercoepene, het en zij te haers selfs bezeghene, op de peyne van tiene royalen sheeren behouf. Ende daer af sal de heere eed hebben moghen alsoe dicke alse hi wille, beide vanden coepere ende vanden vercoepere.